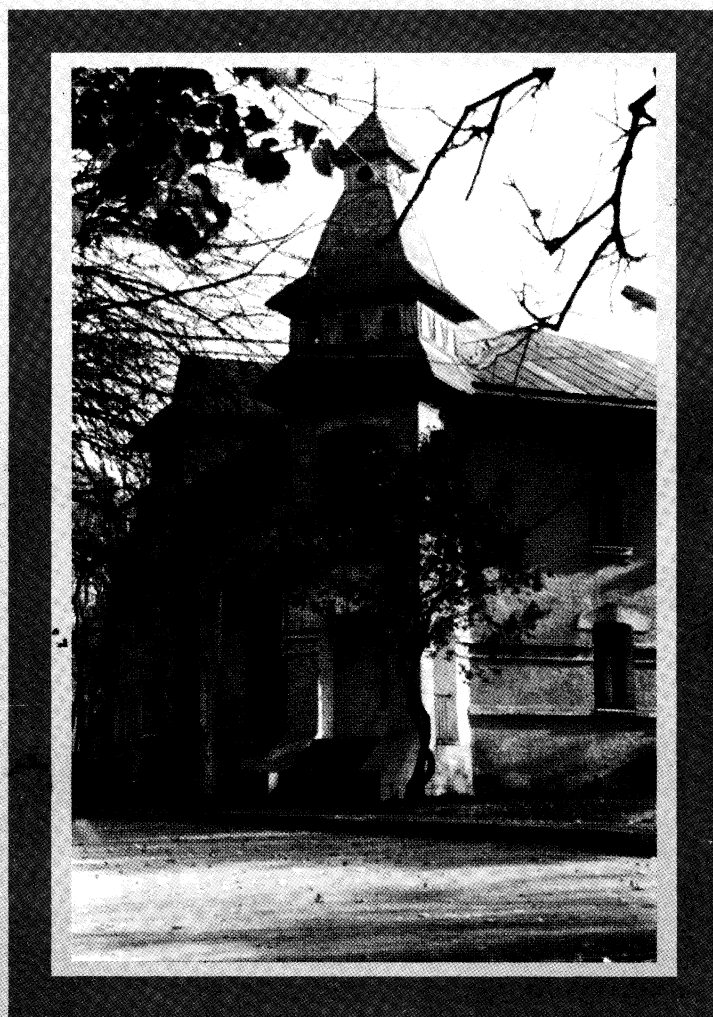

Генетичні ресурси рослин

№7

2009

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ РОСЛИННИЦТВА ІМ. В.Я. ЮР'ЄВА
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ РОСЛИН
УКРАЇНИ

ГЕНЕТИЧНІ РЕСУРСИ РОСЛИН

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ГЕНЕТИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ РАСТЕНИЙ
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

PLANT GENETIC RESOURCES
8СІЕОТІРІС ЮИЮЧАБ

№7

Заснований в березні 2004 р.

Харків, 2009

Генетичні ресурси рослин

Науковий журнал

№7 2009

Відповідальний редактор: *В.В. Кириченко*

Заступник відповідального редактора: *В.К. Рябчун*

Редакційна колегія: *Р.Л. Богуславський, О.А. Задорожна, Г.С. Захаренко, Л.Н. Кобизєва, М.Р. Козаченко, Л.В. Козубенко, П.В. Кондратенко, О.Ю. Леонов, М.А. Литвиненко, В.Г. Михайлов, В.В. Моргун, І.А.Панченко, В.П. Петренкова, А.А. Подгаєцький, М.В. Роїк, Н.І. Рябчун, О.О. Созінов, В.П. Ткач, О.М.Шабєтя*

Відповідальний секретар: *В.М. Бондаренко*

Адреса редакції: 61060, Харків 60, пр. Московський, 142,
Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва УААН,
Національний центр генетичних ресурсів рослин України
Тел. +38(057) 3921033, тел/факс +38(057) 7797763
E-mail: ncpgru@kharkov.ukrtel.net

Editor-in-chief: *V.V. Kyrychenko*

Associate Editor: *V.K. Ryabchoun*

Editorial Board: *R.L. Bogouslavskiy, O.A.Zadorozhna, G.S. Zakharenko, L.N. Kobyzeva, M.K.Kozachenko, L.V.Kozubenko, P.V.Kondratenko, O.Y. Leonov, M.A. Litvinenko, V.G. Mykhailov, V.V. Morgun, I.A.Panchenko, V.P. Petrenkova, A.A. Podgajetskiy, V.V. Roik, N.I. Ryabchoun, O.O. Sozinov, V.P. Tkach, O.M. Shabetya*

Executive Secretary: *V.N. Bondarenko*

Address: 61060, Kharkiv, Moskovskiy pr., 142,
Yurjev Plant Production Institute, National Centre of Plant Genetic
Resources of Ukraine
Phone +38(057) 3921033, phone/fax +38(057) 7797763
E-mail:ncpgru@kharkov.ukrtel.net

Президією ВАК України (постанова № 1-05/7 від 04.07.2006р., Перелік № 18)
журнал зареєстровано як фахове видання з сільськогосподарських наук

© Інститут рослинництва
ім. В.Я. Юр'єва УААН,
НЦГРРУ, 2009

ЗМІСТ

Кобызева Л.Н., Безуглая О.Н. Видовое разнообразие зерновых бобовых культур в Национальном центре генетических ресурсов растений Украины и его значение для селекционной практики	9
Харченко Ю.В., Чигрин А.В., Бондус Р.О. Формування та вивчення колекції картоплі на Устимівській дослідній станції рослинництва: аспекти та пріоритети досліджень	22
Безуглий І.М. Принципи створення сортів гороху в Інституті рослинництва ім. В.Я. Юр'єва УААН	36
ІНТРОДУКЦІЯ	
Кір'ян В.М., Чапурін В.Ф., Буравцева Т.В., Малишев Л.Л., Дуглас А. Джонсон Генетичні ресурси кормових і зернобобових культур центрального регіону Російської Федерації (за матеріалами експедиції 2008 р. по Південному Уралу)	42
ФОРМУВАННЯ, ВИВЧЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОЛЕКЦІЙ	
Штанько І.П. Формування та склад навчальної колекції хмелю	57
Петкевич З.З. Ознакова колекція генетичного різноманіття рису - джерело вихідного матеріалу для селекції	65
Дацько А. О. Ознакова колекція вівса – джерело вихідного матеріалу для селекції	71
ДЖЕРЕЛА ТА ДОНОРИ	
Марухняк А. Я., Галан М. С., Дацько А. О., Марухняк Г. І., Калагурка О. Б., Гурчак І. Я. ологічна і господарська оцінка нових зразків вівса	78
Григор'єва І.М., Лучна І.С., Понуренко С.Г., Маркова Т.Ю. дслідження генетичного контролю ознаки стійкості у пшениці м'якої озимої до <i>Uromyces tritici</i> із застосуванням різних методів оцінки	87
Григор'єва І.М., Бабушкіна Т.В., Баранова В.В., Непочатов М.І. елекційна цінність зразків ярої пшениці твердої різного еколого-географічного походження за стійкістю до хвороб і шкідників в умовах північно-східної частини степу України	99
Григор'єва І.М., Рябчун В.К., Шатохін В.І. ціональна колекція ярого тритикале: формування, вивчення та використання зразків юфонду	108

Клімова О.Є. Використання ліній з генетично-модифікованим ендоспермом для підвищення посівних якостей та врожайності цукрової кукурудзи	116
Чернобай Л.М. Ознакова колекція - джерело вихідного матеріалу для селекції кукурудзи проти фузаріозних хвороб та кукурудзяного стеблового метелика в умовах Східного лісостепу України	123
Скитський В.Ю., Шевченко А.М, Степанова Т.Є. Аналіз зразків колекції нуту за продуктивністю та придатністю до використання в селекції на сході України	134
Боровська І.Ю., Кириченко В.В., Петренкова В.П., В.П. Коломацька, Макляк К.М. Генетична цінність батьківських форм гібридів соняшнику за рівнем ураженості збудником фомопсису	141
Ведмедєва К.В. Вплив мутацій забарвлення та форми крайових квіток ліній соняшнику на морфобіологічні ознаки	150
Міщенко С.В., Вировець В.Г. Оцінка перспективних сортів однодомних конопель (<i>cannabis sativa l.</i>) за стійкістю до чужезапилення	157
Бондус Р.О., Подгаєцький А.А. , Токмань В.С. Оцінка середньоранніх сортів картоплі – складових колекції Устимівської дослідної станції	164
Грищенко О.М., Жемойда В.Л. Насіннева продуктивність зразків овочевої квасолі	174
Свиридов О.В., Стародубцева М.В Генофонд стоколосу безостого (<i>Bromopsis inermis L.</i>), характеристика основних ознак в умовах півдня України	185
Харченко Ю.В., Кочерга В.Я. Рівень прояву господарсько-цінних ознак у зразків <i>Medicago l.</i>	193
Каргина Л.Н., Илюхина В.В., Тарнавская З.В., Горбовская Н.И. Тобаки Крима. Культура Дюбеков и Басм в Крыму	199
ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ РОСЛИН	
Лінник Ю. А., Рябчун В.К., Кривошеєва Є.В., Богуславський Р.Л. Сортові відмінності соняшнику за витривалістю насіння до чинників старіння та заморожування	206

ЮВІЛЕЇ

Білинська О.В.

Професор *МАНЗЮК Віталій Тимофійович*
(до 80-річчя від дня народження)

214

Боровська І.Ю.

Доктор сільськогосподарських наук *ПЕТРЕНКОВА Віра Павливна*
(до 60-річчя від дня народження)

216

ЛЮДИ НАУКИ

Рябчун В.К.

Пам'яті *Андрія Фроловича ШУЛИНДИНА*

218

Чупіков М.М., Сікалова О.В.

Пам'яті *Бориса Петровича ГУР'ЄВА*

220

Кір'ян В.М., Богуславський Р.Л.

Пам'яті *Миколи Михайловича ЧЕКАЛІНА*

222

РЕЄСТРАЦІЯ ЗРАЗКІВ ГЕНОФОНДУ РОСЛИН В УКРАЇНІ

224

РЕЄСТРАЦІЯ КОЛЕКЦІЙ ГЕНОФОНДУ РОСЛИН В УКРАЇНІ

232

МІЖНАРОДНІ ТА ВСЕУКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ КОНФЕРЕНЦІЇ, СИМПОЗІУМИ, З'ЇЗДИ, СЕМІНАРИ, НАРАДИ В 2009 Р.

236

Баташова М.Є.

ИТОГИ 19-Й КОНФЕРЕНЦИИ EUCARPIA СЕКЦИИ ГЕНЕТИЧЕСКИЕ
РЕСУРСЫ (СЛОВЕНИЯ)

240

Докукіна К.І.

НАВЧАЛЬНИЙ СЕМІНАР З ВЕДЕННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ ЕСRGR І
ІНФОРМАЦІЙНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ РОБОТИ З НАЦІОНАЛЬНИМИ
КОЛЕКЦІЯМИ EX-SITU ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ РОСЛИН (ЧЕХІЯ)

241

Кір'ян В.М.

НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «ФОРМУВАННЯ ТА ВЕДЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ ЗЕРНОВИХ,
ЗЕРНОБОБОВИХ ТА КРУП'ЯНИХ КУЛЬТУР В УСТИМІВСЬКІЙ ДОСЛІДНІЙ
СТАНЦІЇ РОСЛИННИЦТВА»

242

Шпак Д.В.

СТАЖУВАННЯ В НАУКОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЦЕНТРІ РИСУ
(ЄГИПЕТ, М.САХА)

243

УДК 635.656:631.527

АНАЛІЗ ЗРАЗКІВ КОЛЕКЦІЇ НУТУ ЗА ПРОДУКТИВНІСТЮ ТА ПРИДАТНІСТЮ ДО ВИКОРИСТАННЯ В СЕЛЕКЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ

В.Ю. Скитський, А.М. Шевченко, Т.Є. Степанова

*Луганський інститут агропромислового виробництва УААН
Україна, 93733, Луганська обл., Слов'яносербський р-н, п/в Металіст
E-mail: liar@cci.lg.ua*

За період 2001-2008 рр. в Луганському інституті агропромислового виробництва вивчено 700 зразків нуту. Встановлено, що в селекції на підвищену технологічність необхідно використовувати зразки з України та країн СНД. Виділені за поєднанням високих показників ознак – прикріплення нижніх бобів та маси 1000 насінин – 36 зразків, продуктивності та довжини стебла – 13 зразків. Запропоновано використовувати маркерну ознаку “подовжена форма бобу” як джерело крупноплідності. В Національному центрі генетичних ресурсів рослин України зареєстровані два зразки з такою ознакою та ще вісім подані на реєстрацію.

Ключові слова: нут, урожайність, сортозразок, походження, селекція, джерела цінних ознак

У світовому виробництві зернобобових нут займає четверте місце, поступаючись лише сої, арахісу та квасолі. На його долю приходиться 15,6% від валового збору всіх зернобобових культур, або 2472 тис. т. Приблизно таку ж частку має горох – 15,3%, який найбільш розповсюджений у країнах з помірним кліматом [1]. Нут використовується переважно і продовольчих цілях і в цьому аспекті займає другу позицію після сої.

На Європейському континенті культура нуту стала відомою відносно недавно. Основні виробники товарної продукції цієї культури – це країни зі спекотним кліматом: Португалія, Іспанія, країни колишньої Югославії. Перевагу європейці віддають сортам із світлим забарвленням насіння та формують високу ціну на нього. Імпорт нуту в Європу щорічно складає близько 120 тис. т, який завозиться переважно з Сирії та Мексики [2].

В Україні зростає попит та поширюються площі під нутом. В особливо посушливі роки які останнім часом трапляються все частіше, нут, як найбільш посухо- та жаростійка культура добре конкурує за продуктивністю з горохом. Велику перспективу матиме культура нуту в зон Степу. До того ж він не має специфічних шкідників, як у гороху, що дає змогу вирощувати нут без застосування інсектицидів і, таким чином, зменшити пестицидне навантаження [3]. Вирощення екологічно чистої продукції за відповідними цінами експорту може бути привабливим для сільгоспвиробників різних форм власності. Широке використання нуту можливо і на місцях. Насіння нуту має в своєму складі до 32% білку та 7% жиру, які добре перетравлюються (87-97%), тому окрім харчового використання нут може широко вживатися відгодівлі тварин. Білок нуту за амінокислотним складом наближається до ідеального за ФАО [4], тому ця культура може бути добрим заміном м'яса у переробній промисловості. Ал

сучасні сорти, що використовуються у виробництві, недостатньо продуктивні та мають недостатню стійкість до хвороб, особливо кореневих гнилей [5].

Метою наших досліджень було виділити перспективний вихідний матеріал для використання в селекційних програмах на підвищення продуктивності, стійкості до найбільш шкочинних хвороб цієї культури та покращення якості продукції. Була поставлена задача – класифікувати існуючі зразки колекції за морфологічними ознаками та елементами структури врожаю, а також встановити походження найбільш цінних груп зразків. За результатами проведення цієї роботи буде створена та запропонована до реєстрації в НЦГРРУ робоча колекція нуту.

МАТЕРІАЛ І МЕТОДИКА

В лабораторії селекції зернових та зернобобових культур Луганського інституту агропромислового виробництва УААН сформована колекція нуту, яка налічує на теперішній час 700 сортозразків. Вивчення колекційних зразків нуту проводили згідно “Методических указаний ВИР по изучению зернобобовых культур” [6]. Вегетаційний період і міжфазні періоди визначали за фенологічними спостереженнями. Морфологічний опис, класифікацію за господарськими та біологічними властивостями проводили згідно класифікатору роду *Cicer L.* [7]. Для класифікації зразків за поєднанням різних рівней прояву ознак продуктивності використано метод кластерного аналізу [8]. З метою більш змістовної біологічної інтерпретації даних використано індекс селекційної цінності зразків, який є співвідношенням значення ознаки до середнього рівня у досліді [9].

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

За 2001-2008 роки в польових та лабораторних умовах пройшли вивчення 700 зразків нуту. Колекція має різноманітні напрями формування та складається із зразків, які походять із 43 країн світу. Надходження до колекції здійснюється переважно за рахунок обміну з іншими науковими установами, а також введення константних селекційних ліній нашого інституту, які створено в рамках селекційних програм. Всього сім країн мають найбільший вплив на генетичне різноманіття культури нуту в інституті, які складають дві третини від загального обсягу колекції (рис. 1). Вагома частка з них належить зразкам українського походження – 19,2%. В порівнянні з минулою п’ятирічкою цей показник зріс на 6,4%. Це свідчення того, що останнім часом в Луганському інституті АПВ інтенсивно ведеться інтродукція матеріалу з унікальним поєднанням кількісних ознак та ознак підвищеної посухостійкості і стійкості до хвороб, добре пристосованих до місцевих умов вирощування.

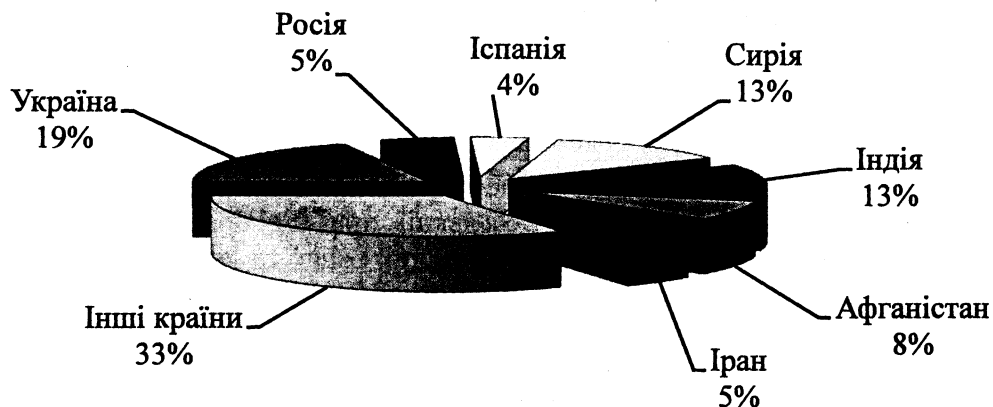

Рисунок 1. Розподіл сортозразків колекції нуту Луганського інституту АПВ за географічним походженням станом на 01.06.2009 р.

Селекційне вдосконалення існуючих сортів нуту здійснюється згідно встановленій математично обґрунтованій моделі сорту. Ця модель відображає пристосованість майбутніх сортів до механізованого вирощування, а саме: високе прикріплення нижніх бобів над поверхнею ґрунту (вище 25 см) та загальна довжина стебла від 50 до 65 см, що дозволяє формувати високий рівень врожаю за якісного механізованого збирання. Також модельний сорт повинен добре протистояти посушливому комплексу під час вегетації, бути стійким до вилягання рослин та витривалим до поширених хвороб. Основний напрямок в селекції нуту – це створення сортів продовольчого використання, тобто з насінням світлого забарвлення.

Аналіз колекції показав, що продуктивність рослин залежить від навантаження на плодовий вузол – $r=0,407^*$, яке, в свою чергу, складається з маси 1000 насінин та кількості насіння в бобі. Нашими дослідженнями встановлено, що продуктивність рослин зростає за підвищення маси 1000 насінин, але надмірне збільшення цієї ознаки приводить до негативних наслідків. В колекції зразки з максимальною масою 1000 насінин (від 350 г до 546 г) мають розкидисту або стоячу форму куща та, поряд з цим, недостатню довжину стебла (35 – 50 см). Тому необхідним є встановлення оптимальної крупності насіння. Встановлений нами параметр у 300 г відповідає цим вимогам. Пошук зразків з достатньо крупним насінням необхідно здійснювати серед матеріалу із Сирії та Ірану. Перші характеризуються достатньою довжиною стебла, а інші – коротким стеблом (табл. 1). Сирійські зразки найбільш відповідають вимогам модельного сорту та можуть бути використаними як джерела підвищеної крупності насіння.

Примітка: * – достовірно на 0,95 рівні ймовірності.

Однією з основних вимог до технологічного сорту є наявність високого прикріплення нижніх бобів. Ця ознака тісно пов'язана з формою куща, а також із загальною довжиною стебла. Найбільш високорослі зразки мають компакту форму куща. Селекційне відпрацювання сортів в цьому напрямі здійснювалося як в Україні, так і в Росії, а також в деяких країнах СНД.

Таблиця 1

Характеристика елементів структури врожаю у зразків нуту за географічним походженням (2001–2008 рр.)

Країна походження	Кількість зразків, шт.	В середньому на 1		Кількість насіння в	Маса 1000 насінин, г	Довжина рослини.
		Маса	Кількість			
Україна	135	12,7	40,0	1,10	291,4	51,7
Росія	36	13,3	45,8	1,11	265,4	45,4
Іспанія	28	13,7	41,5	1,11	298,5	41,6
Сирія	91	12,7	36,6	1,13	314,8	45,8
Індія	87	12,7	44,6	1,19	265,1	39,7
Афганістан	54	12,5	50,4	1,23	232,6	39,9
Іран	37	11,8	32,9	1,14	326,9	42,4

Підвищення продуктивності можливо лише за рахунок поєднання високих рівнів ознак, якими володіють окремі зразки. Основою в селекції при підборі пар для гібридизації є використання зразків з мінімальним проявом негативних ознак та доповнення один одного за ознаками, що не відповідають моделі. За співвідношенням різних рівнів ознак продуктивності нами було розподілено колекцію нуту на чотири контрастних групи (рис. 2).

Найбільш продуктивним є кластер 2, до складу якого належить 39 зразків або 5,6% від загальної колекції. З них до модельного сорту наближаються 13 зразків з довжиною стебла 50,9–68,3 см. Це зразки з Алжиру (UD0500737, UD0501077, UD0500505, Лінія ІЕРС 41, UD0500170), Ефіопії (UD0501158), Індії (UD0500230), Мексики (UD0500130), Сирії (UD0500833), США (UD0500147), зразок нашої селекції (ЛУГ 826/07, LDS00654) та інші.

Селекційне вдосконалення цих зразків можливо за ознаками “кількість насіння в бобі” та “маса 1000 насінин”.

Крупність насіння, як було зазначено вище, можна підвищити за рахунок зразків із Сирії. Більше половини з них – 58,2% – знаходяться у кластері 4, який характеризується максимальним проявом цієї ознаки (табл. 2).

Найбільш продуктивним є кластер 2, до складу якого належить 39 зразків або 5,6% від загальної колекції. З них до модельного сорту наближаються 13 зразків з довжиною стебла 50,9–68,3 см. Це зразки з Алжиру (UD0500737, UD0501077, UD0500505, Лінія ІЕРС 41, UD0500170), Ефіопії (UD0501158), Індії (UD0500230), Мексики (UD0500130), Сирії (UD0500833), США (UD0500147), зразок нашої селекції (ЛУГ 826/07, LDS00654) та інші. Селекційне вдосконалення цих зразків можливо за ознаками “кількість насіння в бобі” та “маса 1000 насінин”.

Крупність насіння, як було зазначено вище, можна підвищити за рахунок зразків із Сирії. Більше половини з них – 58,2% – знаходяться у кластері 4, який характеризується максимальним проявом цієї ознаки (табл. 2).

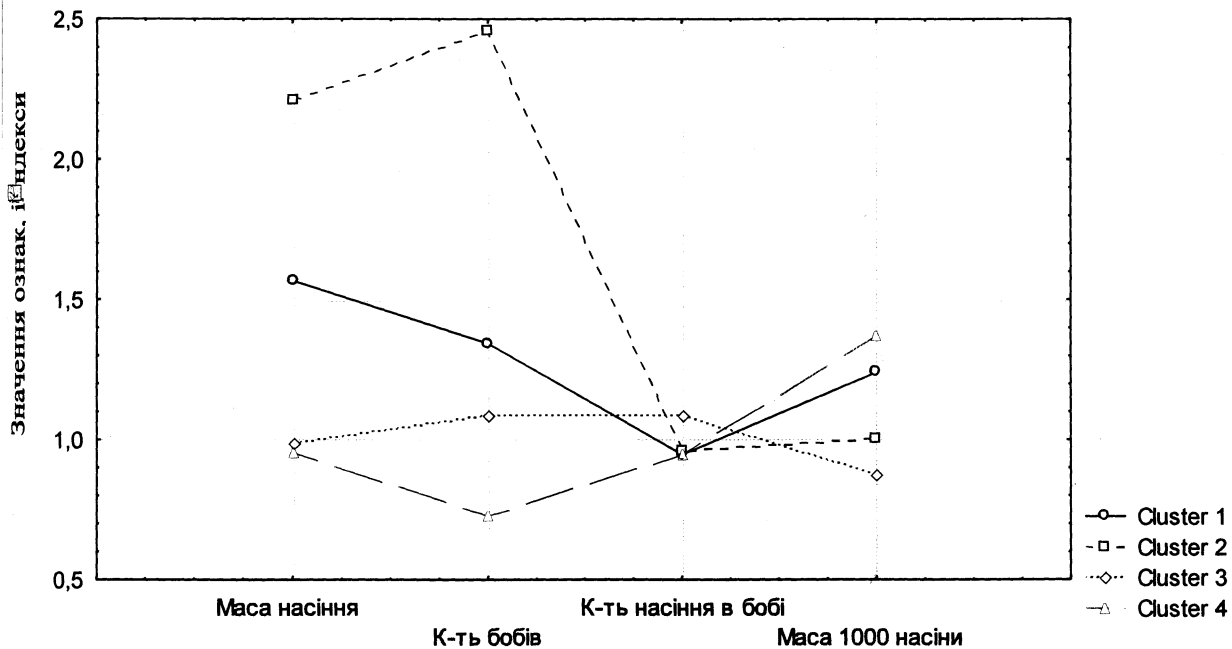

Рисунок 2. Профіль елементів структури врожаю різних типів сортозразків нуту (2001-2008рр.)

Таблиця 2

Розподіл зразків за різними типами поєднання елементів структури врожаю

Країна	Співвідношення зразків, %			
	кластер 1	кластер 2	кластер 3	кластер 4
Україна	19,3	1,5	30,4	48,9
Росія	33,3	2,8	44,4	19,4
Іспанія	32,1	–	25,0	42,9
Сирія	15,4	1,1	25,3	58,2
Індія	12,6	5,7	50,6	31,0
Афганістан	1,9	11,1	61,1	25,9
Іран	8,1	–	18,9	73,0

Близько половини зразків, які увійшли до кластеру 4, походять з України та Іспанії. Третя чверть зразків з Ірану також належать до цього кластеру. Зазначені українські зразки були створені за останній час, що говорить про намагання селекціонерів наукових установ країни підвищити продуктивність нуту за рахунок високої крупності насіння. Нашими дослідженнями встановлений позитивний зв'язок між продуктивністю та масою 1000 насінин, який становить $r=0,143^*$. В селекції на підвищення крупності насіння необхідно використовувати зразки кластеру 4, які поєднують підвищену продуктивність з достатньою та високою довжиною стебла. Такими є 36 зразків: NEC 2326, LDS00701 (Індія), UD0501123 (Мексика), P 10188, UD0500514 (Норвегія), Flip 86 63C, UD0500239, Flip 85 142C, UD0501145, Flip 86 109, LDS00720 (Сирія), та 18 зразків нашої селекції.

Максимальному прояву ознаки "кількість насіння в бобі" відповідає кластер 3. Джерелами цієї ознаки можуть бути зразки з Індії та Афганістану. За нашими даними вплив виповненості бобів на продуктивність носить неістотний негативний характер ($r=-0,125$). До того ж між самими елементами продуктивності виявлена тісна негативна залежність ($r=-0,504^*$), тому при створенні нових сортів ми рекомендуємо віддавати перевагу зразкам з високою масою 1000 насінин.

В Луганському інституті АПВ здійснена спроба закріпити високу масу 1000 насінин маркерною ознакою. На даний час створено та передано на реєстрацію до НЦГРРУ 10 зразків з відмінною морфологічною ознакою – форма бобу, яка зафіксована класифікатором як подовжена (раніше шаблеподібна), з яких на два зразки вже отримані Свідоцтва за № 250 та № 251. Ці зразки мають середню масу 1000 насінин 334,5 г. В якості донора ознаки подовженого бобу використали зразок UD0500108 (Болгарія).

Подальше зростання продуктивності, на нашу думку, можливо із збільшенням кількості бобів на рослині, яке, в свою чергу, відбуватиметься за рахунок використання парного розміщення бобів на плодовому вузлі. Така робота ведеться з 2002 року з використанням донора парності бобів зразка gr 62–404, UD0500119 (Індія). Як результат цієї роботи, були створені та передані на реєстрацію 4 зразки. Ці зразки мають характеристики донора ознаки двобобовості, а саме: середня довжина стебла, середнє за крупністю насіння, і, як наслідок цього, недостатня продуктивність. Але роботу в цьому напрямі тільки розпочато і селекційне вдосконалення створеного матеріалу триватиме надалі.

ВИСНОВКИ

Аналіз 700 зразків нуту з колекції Луганського інституту агропромислового виробництва показав, що для створення високотехнологічних сортів, добре пристосованих до механізованого вирощування доцільно використовувати як вихідний матеріал зразки походженням з України, Росії та деяких країн СНД.

На шляху зростання продуктивності на сучасному етапі селекції нуту актуальним є підвищення крупності насіння ($r=0,143^*$). За поєднанням крупнонасінності і пристосованості до сучасних технологій вирощування виділено 36 зразків: NEC 2326, LDS00701 (Індія), UD0501123 (Мексика), P 10188, UD0500514 (Норвегія), Flip 86 63C, UD0500239, Flip 85 142C, UD0501145 та Flip 86 109, LDS00720 (Сирія) та ін.

Селекціонерами Луганського інституту АПВ виявлена можливість поєднання високої маси 1000 насінин з маркерною морфологічною ознакою "подовжена (шаблеподібна) форма бобу". Створено новий селекційний матеріал з бобами подовженої форми, маса 1000 насінин яких перевищує 330г.

Подальший розвиток селекції нуту можливий за широким використанням форм парним розміщенням бобів на плодовому вузлі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич А.О., Бабич-Побережна А.А. Світові ресурси рослинного білка // Селекція і насінництво. – Харків, 2008. – Вип. 96. – С. 215 – 222.
2. Балашова Н.Н. Мировые тенденции производства и потребления нута // Зерновое хозяйство. – М., 2003. – № 8. – С. 5 – 8.
3. Клиша А.І., Мірошниченко М.О. Селекційна цінність зразків нуту різного еколого-географічного походження в північному степу України // Селекція і насінництво. – Харків, 1999. – Вип. 82. – С. 24 – 27.
4. Химия и биохимия бобовых растений. – М.: Агропромиздат, 1986. – 260 с.
5. Бушуляк О.В., Бабаянц О.В. Стійкість нуту до збудників фузаріозу // Зб. наук. праць СГІ. – 2002. – Вип. 2 (42). – С. 148 – 157.
6. Методические указания ВИР по изучению зернобобовых культур. – Ленинград, 1975. – 40 с.
7. Классификатор рода *Cicer* L. – Ленинград, 1975. – 13 с.
8. Факторный, дискриминантный и кластерный анализ: Пер. с англ. / Ким Дж.О., Мюллер Ч.У., Клекка У.Р. и др. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 215 с.
9. Литун П.П., Кириченко В.В., Петренкова В.П., Коломацкая В.П. Адаптивная селекция. Теория и технология на современном этапе. – Харьков: Магда LTD, 2007. – 263 с.

АНАЛИЗ ОБРАЗЦОВ КОЛЛЕКЦИИ НУТА ЗА ПРОДУКТИВНОСТЬЮ И ПРИСПОСОБЛЕННОСТЬЮ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ В СЕЛЕКЦИИ НА ВОСТОКЕ УКРАИНЫ

В.Ю. Скитский, А.М. Шевченко, Т.Е. Степанова

Луганский институт агропромышленного производства НААНУ

В период 2001-2008 гг. изучено 700 образцов нута в Луганском институте агропромышленного производства. Выявлено, что в селекции на повышенную технологичность необходимо использовать образцы из Украины и стран СНГ. Выделены по сочетанию высоких показателей признаков – прикрепления нижних бобов и массы 1000 семян – 36 образцов, продуктивности и длины растения – 13 образцов. Предложено использовать маркерный признак “удлиненная форма боба” как источник крупноплодности. В Национальном центре генетических ресурсов растений Украины зарегистрированы два образца с таким признаком и еще восемь поданы на регистрацию.

Ключевые слова: нут, урожайность, сортообразец, происхождение, селекция, источники ценных признаков

CHICKPEA COLLECTION OF SAMPLES ANALYZED FOR PRODUCTIVITY AND ADAPTABILITY TO THE USE IN SELECTION IN UKRAINE OF THE EAST REGION

V.Yu. Skytskyi, A.M. Shevchenko, T.Ye. Stepanova

Lugansk institute of agroindustrial production NAASU

In the period of 2001-2008 700 samples of chickpea are studied in the Lugansk institute of agroindustrial production. It is turned out, that in breeding for selection promoted technology it is necessary to use samples from Ukraine and countries of CIS. 36 samples are selected to combine high indexes of traits such as attachments of lower pods and 1000 seed weight, productivity and plant height – 13 samples. It is suggested to use a marker trait of the «prolonged shape of the pods» as the source of large sized seed. In the National Center for Plant Genetic Resources of Ukraine two samples with such a sign are incorporated and eight samples are sent to registration.

Keywords: *chickpea, productivity, variety-sample, origin, selection, sources of valuable traits*